

Gelijkheid en rechtvaardigheid in de eenentwintigste eeuw

Dirk Holemans

Twintig jaar geleden vond de historische conferentie van Rio over duurzame ontwikkeling plaats. Ondertussen zitten we met onze planeet nog altijd niet op een duurzame koers, integendeel. Zoals de bijdrage van Oxfam in deze Oikos duidelijk maakt, blijft het de grote uitdaging van de 21ste eeuw om armoede uit te roeien en welvaart te creëren voor iedereen binnen de grenzen van ons ecologisch systeem. Maar dan gaat het wel over een nieuw concept van welvaart waarbij gelijkheid en rechtvaardigheid een centrale rol spelen. Oxfam ontwikkelde hiervoor een originele voorstelling van zaken. Het spanningsveld tussen sociale rechten realiseren voor iedereen en de eindigheid van onze planeet wordt visueel in kaart gebracht door een sociale bodem te combineren met een ecologisch plafond. Door deze sociale ondergrens te combineren met een ecologische bovengrens ontstaat de conceptualisering van een 'donut' of 'reddingsboei' die de ruimte aangeeft waarbinnen elke wereldburger een comfortabel en menswaardig bestaan kan leiden zonder dat onze aarde overbelast wordt.

Dit is een belangrijk concept omdat het duidelijk maakt dat we onze blik vanuit sociaal oogpunt niet alleen moeten richten naar de onderkant van de samenleving, maar evenzeer naar de bovenkant. Dit is ook de kern van de bijdrage van Rottiers, die een nieuwe theorie over rechtvaardigheid voorstelt die normgevoelig is. Als samenleving bepalen we namelijk voortdurend normen die mee de levenskansen van elk van ons bepalen, of we dat willen of niet. Dit maakt dat het een kwestie van rechtvaardigheid is dat we als samenleving rekening houden met deze normverschuivende processen (zoals het toenemend belang van dure merken in de consumptie). Rottiers stelt terecht dat door de normverschuivingen het bestaande ondersteuningsbeleid niet meer dreigt te zijn dan dweilen met de kraan open: 'Als mensen aan de onderkant eindelijk een paar stappen hoger hebben kunnen zetten, stellen we vast dat de rest van de samenleving niet heeft staan wachten, maar ondertussen verder is weggedenderd.'

En zelfs die paar stappen hoger zetten is niet voor iedereen weggelegd in onze samenleving. De verhalen van de Brusselse daklozen tonen hoe schrijnend de concrete realiteit in onze hoofdstad wel is, maar ook dat mensen als burgers gehoord en erkend willen worden. We doen als samenleving nog altijd alsof deze en andere groepen in de samenleving er niet echt toe doen. Hetzelfde geldt voor de mensen die have en goed in hun land moeten achterlaten en in ons land asiel aanvragen. In de twee bijdragen van Vluchtelingenwerk Vlaanderen is duidelijk dat in een steeds harder

wordend maatschappelijk klimaat een menswaardig asielbeleid onder druk komt te staan. Rechten van asielzoekers worden uitgehold waarbij hun bescherming staat niet langer voorop. En wanneer ze erkend worden als vluchtelingen, komen ze al te vaak in de armoede terecht. Want het hindernissenparcours dat ze moeten doorlopen is groot: taallessen kunnen volgen, een woning vinden op de private markt, een job vinden, ... Dat dit allemaal zo moeilijk verloopt en er van proactief beleid weinig sprake is, toont hoe weinig we als samenleving voorbereid zijn om om te gaan met een wereld van verandering. Terwijl sommige partijen nog dromen van een homogeen Vlaanderen, is ondertussen de migratie diverser dan ooit geworden. Onderzoekers spreken dan ook over de realiteit van de superdiversiteit. En dit is niet alleen een uitdaging voor het asielbeleid. Onze steden verkleuren aan een snelheid die niemand voorspelde. Daarom doet Van Opstal in zijn bijdrage een dringende oproep om heel het onderwijssysteem hierop af te stemmen. Er is nood aan nieuwe pedagogische modellen die de diversiteit op positieve wijze te hanteren.

Dat is dan ook wel de voornaamste les die we op de vooravond van Rio+20 kunnen trekken. Het gaat al lang niet meer over wij hier in ons landje en de rest eventueel ver weg in de derde wereld. We zijn nu wereldwijd meer dan ooit met elkaar verbonden, diversiteit is gewoonweg de realiteit van vandaag en morgen. En onze mondiale verantwoordelijkheid is groter dan ooit tevoren. Want doordat we steeds het woord 'crisis' in de mond nemen, vergeten we soms hoe rijk we zijn. Want het zijn niet de behoeften van de armen die het ecosysteem aarde bedreigen, maar wel de verzuchtingen van de rijken. De helft van de mondiale uitstoot aan broeikasgassen worden geproduceerd door slechts 11% van de wereldbevolking, terwijl 50% van de mensen slechts 11% van de emissies veroorzaken. Ook op sociaal vlak is er dit massief onevenwicht: met slechts 0,2% van het mondiale inkomen zouden we iedereen op deze aarde boven de absolute armoedegrens van een dollar en kwart per dag kunnen brengen.

Als al slechts gedeeltelijk met deze realiteiten wordt rekening gehouden in de Rio+20-VN-conferentie, kunnen we spreken van een geslaagde wereldtop. Maar dat is geen zekerheid.